

Warszawa, 10.10.2022

prof. dr hab. Artur Frankowski
Wydział Wzornictwa
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie
ul. Myśliwiecka 8
00-459 Warszawa

**Recenzja pracy habilitacyjnej i dorobku projektowego
Pani dr Anny Witkowskiej z Akademii Sztuki w Szczecinie, w związku z postępowaniem
habilitacyjnym w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki,
wszczętym w dniu 2 grudnia 2021 roku przez Radę Doskonałości Naukowej na wniosek
Habilitantki**

Poniższa recenzja powstała w oparciu o otrzymane dokumenty drukowane:

- dokument Rady Doskonałości Naukowej z dnia 28 marca 2022 roku o powołaniu w skład komisji habilitacyjnej w charakterze recenzenta,
- uchwałę nr XI/2022 Rady Dyscypliny Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach z dnia 28 kwietnia 2022 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu habilitacyjnym Pani dr Anny Witkowskiej z Akademii Sztuki w Szczecinie
- wniosek Przewodniczącego Rady Dyscypliny Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach, prof. dr hab. Antoniego Cygana o sporządzenie recenzji w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pani dr Annie Witkowskiej z dnia 6 czerwca 2022 roku

oraz dokumentację przygotowaną przez Habilitantkę:

- dokument pt. „Autoreferat” (194 strony, format A4)
- dokument zatytułowany „dr Anna Witkowska” poprzedzający autoreferat (1 strona A4) zawierający informacje o uzyskaniu tytułu magistra, stopnia doktora, informacje o zatrudnieniu oraz wskazaniu ocenianego osiągnięcia artystycznego
- dokument zatytułowany „Ania Witkowska. Lista wystaw” (5 stron A4)
- dokument zatytułowany „Ania Witkowska. Lista nagród / stypendiów” (1 strona A4)
- kopia uzyskania stopnia doktora sztuki

W dostarczonym materiale zabrakło dokumentu pt. "Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny" wymaganego przez Radę Doskonałości Naukowej i regulamin (uchwała Senatu) w sprawie warunków i trybu przeprowadzania postępowania habilitacyjnego ASP w Katowicach (§4, ust. 1 pkt. 1). Niestety brak tego dokumentu utrudnia prześledzenie pełnego dorobku artystycznego i dydaktycznego Kandydatki. Taki wykaz, z uporządkowanymi informacjami o najważniejszych projektach, osiągnięciach dydaktycznych i sprawowanej opiece naukowej nad studentami poszerzyłby obraz osiągnięć Kandydatki na polu nauki i sztuki. Szczęśliwie wybrane informacje z tych dziedzin Kandydatka zawarła w Autoreferacie.

Informacje o Habilitantce

Pani dr Anna Witkowska ukończyła studia na Wydziale Malarstwa i Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku w 2003 roku uzyskując tytuł magistra sztuki (dyplom z wyróżnieniem). Promotorem pracy dyplomowej był prof. Janusz Górski. Kandydatka wspomina również

w „Autoreferacie”, że studiowała na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, ale nie podaje na ten temat dodatkowych informacji.

W 2018 roku Habilitantka obroniła pracę doktorską w dziedzinie sztuki plastycznej, w dyscyplinie sztuki piękne na Wydziale Rzeźby i Intermediów Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, na podstawie pracy „We have one heart”, której promotorką była dr hab. Danuta Dąbrowska-Wojciechowska, prof. AS.

Pani dr Anna Witkowska tuż po studiach podjęła pracę w dziale marketingu firmy Reserved, a następnie CCC / Quazi, gdzie przez 14 lat była dyrektorem artystycznym marek.

Pracę na uczelni artystycznej rozpoczęła po 12 latach od ukończenia studiów w 2015 roku na stanowisku asystentki w pracowni Projektowania Książki Artystycznej i Publikacji Multimedialnych, prowadzonej przez dr hab. Danutę Dąbrowską-Wojciechowską, prof. AS na Wydziale Malarstwa i Nowych Mediów Akademii Sztuki w Szczecinie.

Od października 2019 roku, po uzyskaniu stanowiska adiunkta, Kandydatka prowadzi Pracownię Projektowania Opakowań (podstawy, wybrana pracownia kierunkowa, pracownia uzupełniająca) na kierunku Komunikacja Wizualna na Wydziale Wzornictwa wspomnianej uczelni.

Od października 2019 roku do września 2021 dr Anna Witkowska prowadziła Pracownię Projektowania Otwartego, Plakatu i dla Instytucji Kultury na studiach niestacjonarnych II st. na Wydziale Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku.

Ocena autoreferatu i działalności artystycznej, projektowej

W przedstawionym autoreferacie dr Anna Witkowska kreśli swoją drogę twórczą od ostatnich lat studiów aż do dziś. We wstępie pisze: „Od zawsze czuję się artystką, a pogłębiona refleksja nad światem towarzyszy mi, odkąd jestem świadomą osobą.”¹ Habilitantka stwierdza, że zawsze interesowała ją „najbliższa rzeczywistość [...] pracując z wieloma różnymi mediami (wideo, praca z tekstem, instalacja, fotografia, grafika projektowa) i grając równolegle kilka ról: artystki, graficzki, dyrektorki artystycznej, akademickiej dydaktyczki, okazjonalnej kuratorki...”²

Od początku studiów swoją artystyczną i projektową drogę ściśle związała ze środowiskiem artystycznym Gdańska i Trójmiasta, w szczególności powstającymi i działającymi na terenach byłej Stoczni Gdańskiej placówkami kultury. Jak pisze „Stocznia Gdańska jest klamrą [...]. Moja historia spleta się z jej dziejami. Powracam tu, kiedy Stocznia ulega definitywnej transformacji i przeobraża się w dzielnicę Młode Miasto.”³ To właśnie jej pierwszy ważny projekt – praca magisterska zrealizowana w Pracowni Projektowania Graficznego prof. Janusza Górskiego, poświęcony był tematowi Stoczni.

Niezwykle ważny dla dr Anny Witkowskiej jest krąg znajomych i przyjaciół, artystów i artystek, nazywa ich „Znajomi znad morza”, z którymi na przestrzeni wielu lat współpracuje i dla których również projektuje. Wspólne działania tej nieformalnej grupy będzie inicjować w przyszłych latach nie tylko w Gdańsku. W 2016 we Wrocławiu w ramach czteroosobowego kuratorskiego kolektywu zorganizuje, pod nazwą „Znajomi znad morza WRO”, szereg wystaw i wydarzeń artystycznych – koncertów, pokazów filmowych i spotkań autorskich angażując prawie setkę artystów i artystek.

Dr Anna Witkowska swoją działalność artystyczną rozpoczyna jeszcze podczas studiów. W latach 2002-2006 realizuje szereg prac takich jak „Looper”. Tytułowa postać to człowiek biegnący w kołowrotku, w zapętleniu, niczym chomik. Ta i inne prace, czerpiące swoją minimalistyczną estetykę z wizualnego języka tabliczek informacyjnych oznaczających drogi

¹ Anna Witkowska, *Autoreferat*, s. 7

² *ibidem*, s. 7

³ *ibidem*, s. 8

ewakuacyjne, są jej osobistym głosem sprzeciwu wobec mechanizmów konsumpcjonizmu rozwijającego się w Polsce na początku lat dwutysięcznych. Podobny antysystemowy i antykapitalistyczny wydźwięk mają prace o tytule „Unreal,-” (2005-2012) takie jak murale, billboardy i torby reklamowe, w których z kolei wykorzystuje estetykę brandingową popularnych sieci sklepów wielkopowierzchniowych. W wymienionych pracach artystycznych, pokazywanych na wystawach m.in. w Instytucie Sztuki Wyspa, Galerii Rusz w Toruniu czy Galerii EL, Habilitantka świadomie wykorzystuje i hakuje język wizualnych współczesnego systemu kapitalistycznego ukazując jego powszechną kontrolę i uprzedmiotowienie człowieka.

W tym też okresie Kandydatka rozpoczyna swoją profesjonalną ścieżkę projektową nawiązując trwającą kilka lat współpracę z Instytutem Sztuki Wyspa w Gdańsku, prowadzoną przez Grzegorza Klamana. Pierwszy projekt z tej serii to katalog i oprawa wystawy „Dockwatchers. Strażnicy doków” (2005). Drukem z tego okresu nadaje charakterystyczny, prosty, postindustrialny charakter. W 2009 roku tworzy pierwsze projekty (logotyp, zaproszenia, plakaty i katalogi wystaw w tym monografie polskich i zagranicznych artystów) dla innej trójmiejskiej instytucji – Gdańskiej Galerii Miejskiej. Instytucja ta została powołana, aby popularyzować spuściznę artystyczną noblisty – Güntera Grassa. Na przestrzeni kilku lat dr Anna Witkowska opracowywała identyfikacje wizualne kolejnych odsłon festiwalu organizowanego przez GGM pod nazwą Grassomania. Szata graficzna wydawnictw i plakatów oparła na kroju Futura łączonym z autorskim bezszeryfowym krojem pisma w tytułach oraz zastosowaniu dwóch dodatkowych kolorów (poza bielą i czernią). Formalnie cała linia publikacji bazowała na silnych kontrastach i skali. Moją uwagę zwrócił projekt gazety festiwalowej z 2010 roku oraz plakaty z edycji Grassomanii z lat 2016, 2017 oraz 2018. Na przestrzeni lat projektantka stworzyła szatę graficzną dla szeregu innych publikacji z serii „Grass Plus” podzielonej na dwie linie. Pierwsza z nich „A” przedstawiała projekty współczesnych artystów inspirowane twórczością Grassa oraz kuratorowane przez zaproszonych kuratorów zewnętrznych, druga linia „B” przedstawiała nieprzetłumaczone na język polski dzieła Grassa. Obie linie różnią się pod względem użytych środków wyrazu, ta druga bardziej wyrazista oparta jest na mocnej typografii. Warty uwagi jest również projekt katalogu grafik i rysunków Güntera Grassa o bardziej klasycznej formie z zastosowaniem klasycystycznego, szeryfowego kroju, jakże różna od innych wydawnictw GGM. W tej pierwszej fazie twórczości dr Anny Witkowskiej dostrzegam konstytuowanie się coraz bardziej zdefiniowanego, świadomego języka wizualnego artystki, w którym typografia pełni znaczącą rolę.

Jak Kandydatka nadmienia w Autoreferacie współpraca zarówno z Instytutem Sztuki Wyspa jak i Gdańską Galerią Miejską zaowocowała poznaniem kolejnych artystów i artystek co skutkowało współpracą nad projektami realizowanymi w innych galeriach i instytucjach. W 2015 roku powstał projekt monografii artystycznej Grzegorza Klamana wydanej przez Państwową Galerię Sztuki w Sopocie oraz publikacji „Biowładza i bioaktywizm. Sztuka w dobie posthumanizmu”, opublikowanej nakładem ASP w Gdańsku.

Podobnie było w przypadku dwóch tomów monografii artystycznej Julity Wójcik. Pierwszy z nich projektantka zaprojektowała dla GGM w 2016 roku, zaś drugi przez PGS w Sopocie w 2018 roku. Jak pisze: „Cenne było dla mnie to, że mogłam kontynuować zamysł graficzny pierwszej książki, bez względu na wydawcę. Drugi tom miał zatem ten sam format, rysowaną okładkę, skład identycznym krojem pisma, ten sam papier.”⁴ Oba tomy monografii to doskonała robota projektowa i graficzna. Projektantka niezwykle trafnie zastosowała środki wyrazu, w tym kolor papieru, bezszeryfowy krój pisma, układ graficzny na kolejnych rozkładówkach, tworząc spójną formalnie wizję prezentowanych działań artystycznych Julity Wójcik z medium książki. Jest

⁴ ibidem, s. 52

w tym prostota, pewna zamierzona zgrzebność i prawda, które obecne są w twórczości artystki.

Zbliżona sytuacja miała miejsce przypadku współpracy z Honoratą Martin nad książką „Bóg Małpa”, projekt był prezentowany w BWA we Wrocławiu (2017), a następnie w Gdańskiej Galerii Miejskiej (2019). Efektem współpracy z obiema galeriami była książka oraz inne druki jak zaproszenia i plakaty.

Dorobek projektowy Habilitantki w dużej części zbudowany jest i skoncentrowany na współpracy z artystami i artystkami. Jako projektant działający na styku projektowania i sztuki, współpracujący z instytucjami kultury wiem z własnego doświadczenia, że tego typu współpraca jest niezwykle wymagająca, wymaga nieszablonowego myślenia oraz zaufania z obu stron. Na swoim koncie dr Anna Witkowska ma projekty wydawnicze i współpracę z Markiem Rogulskim (2020), Agatą Nowosielską (2020), Katarzyną Swinarską (2019), Krzysztofem Gliszczyńskim (2019), Dominiką Skutnik (2020), Grete Argaard (2019), Agnieszką Wołodźko (2020), Anną Kalwajtys (2019), Hidegard Schowasch (2019), Kyungwoo Chun (2021) oraz innymi artystami.

Nie sposób tu opisać i przedstawić wszystkie wydawnictwa zaprojektowane przez Habilitantkę. Posiadają one kilka elementów wspólnych – bez wątplenia cechują je wysmakowanie estetyczne i trafność w użyciu graficznych i typograficznych środków wyrazu oraz pewnego rodzaju wyjątkowa wrażliwość na obraz, kolor i kompozycję. Bardzo żałuję, że nie miałem możliwości wzięcia do ręki każdego z tych wydawnictw i muszę jedynie opierać się na zdjęciach umieszczonych w dokumentacji. Wierzę, że ich haptyczna strona jest również wyjątkowa. Chciałbym podkreślić, że właśnie projekty wspomnianych książek oraz innych publikacji takich jak katalog Małgorzaty Szymankiewicz, „prace/works” wydany przez MOS w Gorzowie (2017), publikacja „Tekst wizualny jako forma metasztuki” autorstwa Danuty Dąbrowskiej-Wojciechowskiej i Małgorzaty Kaźmierczak, książka „Anarchia i nowa sztuka. W 100-lecie dadaizmu” (2017) są w moim przekonaniu projektami wyjątkowymi, będąc niewątpliwym wkładem dr Anny Witkowskiej w dziedzinę projektowania graficznego. Przedstawione realizacje i osiągnięcia ukazują ją jako świadomą twórczynię i doświadczoną projektantkę graficzną.

Oczywiście to nie cały dorobek projektowy zaprezentowany przez Habilitantkę. Z auto-prezentacji wynika, że Kandydatka jest osobą aktywną na wielu polach projektowych – przedstawia szereg innych projektów: okładek płyt winylowych, wydawnictw muzycznych oraz identyfikacji wizualnych jak choćby festiwalu „All About Freedom” (2007-2018) dla Europejskiego Centrum Solidarności, Narracje 6. (2014) w Gdańsku Wrzeszczu czy festiwalu dźwiękowego „Control Room” (2019-2021) dla Fundacji Pura. W przypadku festiwalu Narracje 6. Habilitantka była również kuratorką tego wydarzenia (wspólnie z Adamem Witkowskim), a sam festiwal odniósł duży sukces, za co została uhonorowana nagrodą „Splendor Gedanensis” w 2015 roku.

Pośród nagród i wyróżnień Kandydatka ma swoim koncie również prestiżową nominację finałową do nagrody dla młodych twórców Deutsche Banku „Spojrzenia / Views” (2011), nominację do nagrody „Sztorm Roku 2016” oraz szereg stypendiów m.in. Marszałka Województwa Pomorskiego (2017, 2021), Miasta Gdańska (2017), Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz stypendia pobytowe w Holandii (2010) i Niemczech (2004).

Kandydatka posiada imponujący dorobek wystawienniczy. Od ukończenia studiów magisterskich w 2003 roku do uzyskania tytułu doktora w 2018 roku wzięła udział w 27 wystawach indywidualnych (w większości wspólnie z Adamem Witkowskim) oraz ponad 100 wystawach zbiorowych w kraju i za granicą. Po uzyskaniu stopnia doktora, w latach 2018-2021, prezentowała prace na 6 wystawach indywidualnych oraz 21 wystawach zbiorowych.

Przedstawiony autoreferat oraz dorobek artystyczny i projektowy pani dr Anny Witkowskiej oceniam bardzo pozytywnie.

Ocena wskazanego dzieła

Dr Anna Witkowska jako dzieło habilitacyjne wskazała projekt identyfikacji wizualnej oraz szereg druków, w tym katalog „Kolekcja w działaniu/ Collection in Action” dla NOMUS-u Nowego Muzeum Sztuki w Gdańsku. NOMUS to wyjątkowa instytucja kultury na mapie Polski – muzeum sztuki współczesnej zlokalizowane na postoczniovych terenach, działające jako oddział Muzeum Narodowego w Gdańsku. Placówka ta jest najmłodszym muzeum sztuki współczesnej w Polsce. Otwarta została w 2021 roku po siedmiu latach intensywnych prac przygotowawczych. Od początku tworzenia koncepcji tego muzeum Kandydatka uczestniczyła w procesie powstawania wizji muzeum jako projektantka. Stworzenie identyfikacji wizualnej dla nowego muzeum sztuki to zadanie ambitne, można by nawet rzec – wyzwanie. Niewątpliwie kluczem do takiej identyfikacji jest stworzenie oryginalnego logo, które poprzez swoją formę będzie komunikować ideę miejsca jakim jest współczesne muzeum. Habilitantka pisze, że według niej jest to „miejsce spotkań i zdarzeń, do którego będziemy chcieli wracać, które będzie nośnikiem nowoczesnej i demokratycznej myśli oraz będzie przestrzenią otwartą, wspólną.”⁵ Trudno nie zgodzić się z tą piękną definicją. Jak pisze Habilitantka, jej pierwsze propozycje logo nawiązywały do budynku B90 na terenie Stoczni, który pierwotnie miał być siedzibą muzeum. W znaku zastosowała poziome cięcia i horyzontalne przesunięcie co miało nawiązywać do odbicia budynku w wodzie. Kolejne projekty odwołują się do przestrzeni i wykorzystują sygnety i obrysy budynku. Ostateczny projekt to esencja „industrialnej architektury nad wodą, ze szczyptą Bauhausu” czyli znak zbudowany z rozciątych i przesuniętych liter wersalikowych NOMUS. Znak tworzą bezszeryfowe, blokowe litery, które autorka kojarzy z „klockami budynków stoczniowych” i które poprzez ich horyzontalne rozcięcie sugerują odbicie w wodzie. Zaproponowany znak jest bardzo mocnym symbolem o niezwykle dynamicznej, oryginalnej kompozycji. Trudno go nie zapamiętać. Poprzez formę sygnalizuje instytucję sztuki współczesnej, jednocześnie mówi „jestem znad morza”. W mojej opinii to bardzo trafny i oryginalny symbol nowoczesnego muzeum, jakim niewątpliwie jest Nowe Muzeum Sztuki w Gdańsku. W opracowanym przez dr Annę Witkowską znaku już na pierwszy rzut oka widać potencjał zastosowań. Kandydatka zaproponowała dwie wersje znaku: podstawową, czyli słowny skrót NOMUS z towarzyszącą poniżej pełną nazwą instytucji złożoną krojem *NB International* oraz uzupełniającą, na którą składa się wersalikowa rozcięta litera N z pełną nazwą instytucji umieszczoną z prawej strony znaku w postaci bloku tekstowego w układzie w chorągiewkę. Choć, jak pisze Autorka, pierwotna księga znaku wymaga jeszcze modyfikacji w związku ze zmianą statusu muzeum, na wybranych ilustracjach przedstawia główne założenia systemu identyfikacji, w tym projekty druków. Moją szczególną uwagę zwróciła propozycja serii wydawniczej NOMUS z kilku powodów. Po pierwsze ze względu na interesujące wykorzystanie na okładkach elementów logo (litera N oraz krój pisma *NB International*), które tworzą atrakcyjną i dynamiczną kompozycję. Po drugie koncepcja opiera się na zastosowaniu dwóch kolorów nadruku zarówno w środku jak i na okładce publikacji, co w efekcie daje efektowne wizualnie i ekonomiczne w produkcji wydawnictwo. I wreszcie, po trzecie, w pełni prezentuje własny styl czy też język projektowy Habilitantki, na który składają się mocne formy graficzne, zastosowanie kompozycji asymetrycznej i kontrastu, redukcja ilości kolorów oraz – co może być odczytane jako pewna maniera – lekkie rozspacjowanie tytułów. Jeszcze przed otwarciem NOMUS-u w 2018 roku Kandydatka projektuje pierwszą publikację „Hipotezy awangardowe” pod redakcją Anety Szyłak. Jest to premiera i jednocześnie realizacja opracowanych wcześniej założeń projektowych całej serii wydawniczej.

⁵ ibidem, s. 168

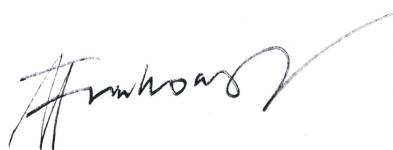
W kolejnych latach prezentowane są pierwsze wystawy i wydarzenia NOMUS-u jeszcze gościnnie, w innych przestrzeniach wystawowych, do których dr Anna Witkowska projektuje druki ulotne, gazetę-przewodnik jak również leżaki i torby materiałowe. W nich wszystkich kluczową rolę pełni logo, powiększane i multiplikowane. Te same motywy graficzne zaaranżowane na nowo, w czerni i kolorze pomarańczowym pojawiają się w 2021 roku w drukach i projektach związanych z oficjalnym otwarciem nowej instytucji. Projektantka wykorzystuje w nich fragmenty prac artystów i artystek z budowanej kolekcji muzeum. Spośród wszystkich tych projektów chciałbym wyróżnić propozycje citylightów oraz opracowanie graficzne pierwszej wystawy „Kolekcja w działaniu” w nowo otwartej siedzibie NOMUS-u. Ukoronowaniem wszystkich tych działań projektowych Kandydatki jest wspianały, ponad czterystustronicowy katalog wystawy „Kolekcja w działaniu / Collection in Action”. Jest to z jednej strony manifest nowej instytucji jak również przedstawienie powstającej kolekcji. Wydawnictwo o wymiarach 210 x 270 mm powstało w oparciu o założenia identyfikacji wizualnej i pokazuje jej elastyczność i możliwości projektowe. Na pomarańczowej okładce pojawia się duża, czarna litera N logotypu, znak w całości i tytuł publikacji. Krawędzie książki są zabarwione na czarno tworząc z okładkami spójny, jednocześnie intrygujący pomarańczowo-czarny obiekt. Równie mocna, choć w czerni i bieli jest rozkładówka ze stronami tytułowymi. Kolejne rozkładówki prezentują w przejrzysty i czytelny sposób prace z kolekcji i ich autorów. Jak pisze Projektantka: „To oni są tu najważniejsi. To im oddałam głos. Zgodnie z manifestem NOMUS-u mamy tworzyć neoawangardową wspólnotę. Dla mnie projekt książki jest już tą platformą spotkania.”⁶ Uważam, że jest to również doskonale zaprojektowana publikacja z dużym wyczuciem i wrażliwością, uwagą zwróconą zarówno na formę jak i prezentowane treści, czym niewątpliwie wyróżnia się projektowanie dr Anny Witkowskiej zarówno w tym przypadku, jak i innych wydawnictw.

Reasumując, uważam, że dzieło habilitacyjne dr Anny Witkowskiej, na które składa się projekt identyfikacji wizualnej oraz szereg druków, w tym katalog „Kolekcja w działaniu/ Collection in Action” dla NOMUS-u Nowego Muzeum Sztuki w Gdańsku jest pracą oryginalną i wybitną. Dzieło to oceniam bardzo pozytywnie.

Podsumowanie i konkluzja

Dr Anna Witkowska jest artystką i projektantką o wszechstronnych umiejętnościach oraz bogatym dorobku z dziedziny projektowania graficznego. Po wnikliwym zapoznaniu się dziełem habilitacyjnym, autoreferatem, a także z przedstawionym dorobkiem projektowym dr Anny Witkowskiej stwierdzam, że spełnia on wymogi ustawy z dn. 20 lipca 2018 roku „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”.

Z pełnym przekonaniem rekomenduję Radzie Dyscypliny Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach nadanie pani dr Annie Witkowskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuk w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

prof. dr hab. Artur Frankowski

⁶ ibidem, s. 189